

Joanna Skrzypczyńska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

NEGOCJACJE ROLNE W RAMACH RUNDY Z DOHA WTO – PRZEBIEG I GŁÓWNE PROBLEMY ROKOWAŃ

Streszczenie: Liberalizacja handlu artykułami rolnymi jest najtrudniejszym obszarem negocjacyjnym trwającej od 2001 r. Rundy z Doha WTO. Pomimo wyznaczonych wielokrotnie terminów zakończenia negocjacji ostateczne porozumienie jest nadal nieosiągnięte. Największe kontrowersje w obszarze rolnym wzbudza stosowanie specjalnego mechanizmu ochronnego oraz wielkość możliwych linii taryfowych w zakresie tzw. produktów wrażliwych oraz bawełny.

Słowa kluczowe: WTO, rolnictwo, liberalizacja handlu.

W listopadzie 2001 r. rozpoczęła się dziewiąta runda negocjacji handlowych w ramach GATT/WTO, a zarazem pierwsza runda negocjacji handlowych przeprowadzona pod auspicjami Światowej Organizacji Handlu. Negocjacje w jej ramach miały się zakończyć 1 stycznia 2005 r., jednak z powodu braku kompromisu, głównie w sprawach dalszej liberalizacji handlu artykułami rolno-spożywczymi, terminu nie udało się dotrzymać. Także kolejne terminy wyznaczone przez członków WTO zostały przekroczone, a ostatecznego porozumienia nie osiągnięto.

Jedną z przyczyn załamania się rozmów był nieudany szczyt członków WTO w Cancún we wrześniu 2003 r. Zablokowanie wówczas rozmów przez grupę państw rozwijających się skutecznie załamało rozmowy na kilka miesięcy¹. W trakcie maratonu negocjacyjnego w Genewie w lipcu 2004 r. przyjęto wstępny zakres potencjalnych redukcji i przyszłych zobowiązań (July Agreement). Dokument ten stanowił podstawę do rokowań podczas VI Konferencji Ministerialnej WTO w Hongkongu w grudniu 2005 r.² Efektem spotkania w Hongkongu było zobowiązanie członków WTO do eliminacji subsydiów eksportowych do końca 2013 r., naturalnie w sytuacji pomyślnego zakończenia rokowań. Niestety, niedługo po tym spotkaniu negocjacje

¹ Zob. *Liberalizacja handlu międzynarodowego artykułami rolnymi w Rundzie Katarskiej WTO*, [w:] J. Rymarczyk, W. Michalczyk (red.), *Integracja a globalizacja*, t. 2, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 288-298.

² *Doha Work Programme, Decision Adopted by the General Council on 1 August 2004 (July Agreement)*, WT/L/579.

w ramach rundy rozwoju załamały się. Negocjującym stronom nie udało się osiągnąć porozumienia w kwestii zakresu i metod przeprowadzenia przyszłych redukcji w rolnictwie. Impasu nie przełamał dokument z lipca 2006 r. przedstawiający propozycje przyszłych obniżek w grupie rolnej³. W tej sytuacji dyrektor generalny WTO Pascal Lamy na nieformalnym posiedzeniu Komitetu Negocjacji Handlowych 24 lipca 2006 r. z powodu braku kompromisu ogłosił zawieszenie negocjacji do odwołania⁴. Decyzja ta została oficjalnie potwierdzona na formalnym posiedzeniu Komitetu w dniach 27-28 lipca 2006 r.

Bezpośrednią przyczyną załamania się rokowań był amerykańsko-unijny spór o zakres redukcji wsparcia do rolnictwa. Stany Zjednoczone zaproponowały bowiem redukcję własnych subsydiów z najbardziej szkodliwej grupy (tzw. *amber box*) o 60%. Pomimo propozycji znacznej redukcji tego wsparcia USA nalegały także na włączenie stosowanych przez nie dopłat do tzw. płatności antycyklicznych, polegających na wypłacaniu rekompensaty w sytuacji, gdy ceny artykułów rolno-spożywczych są niskie do grupy niebieskiej, czyli zaliczenie ich do środków mniej zakłócających handel. Na taki postulat nie zgodziła się Unia Europejska, słusznie argumentując, że w ten sposób wsparcie sektora rolnego w USA *de facto* wzrośnie, a nie zostanie ograniczone, zmieni się bowiem tylko grupa, z której owo wsparcie będzie udzielane rolnikom. Stany Zjednoczone z kolei krytykowały UE za zbyt ostrożne propozycje, jeśli chodzi o redukcje wysokości ceł w sektorze rolno-spożywczym. USA zaproponowały bowiem redukcję najwyższych ceł importowych o 90%, maksymalnych o 75% oraz zaliczenie zaledwie 1% artykułów rolnych do tzw. towarów wrażliwych. Z kolei UE, której cła importowe na artykuły rolne są dwukrotnie wyższe niż amerykańskie i wynoszą średnio 23%, zaproponowała redukcję najwyższych taryf o 60%, obniżenie średniej stawki do 12%, a maksymalnej do 100% oraz zaliczenie do grupy towarów wrażliwych 8% artykułów rolno-spożywczych⁵.

W obliczu takich rozbieżności osiągnięcie porozumienia stało się niemożliwe, a za jego brak Unia Europejska, Brazylia i Indie zgodnie obwiniały Stany Zjednoczone. W obliczu klęski obrad w ramach Komitetu Negocjacji Handlowych w lipcu 2006 r. jednym pewnym ustaleniem w grupie rolnej pozostała kwestia subsydiów rolnych⁶. Zgodnie z wcześniejszymi uzgodnieniami w sytuacji pomyślnego zakończenia rokowań zostaną poddane znaczącej redukcji do końca 2010 r., a do 2013 r. całkowicie wyeliminowane z polityki handlowej państw rozwiniętych.

³ Zob. *Draft possible modalities on agriculture*, Committee on Agriculture Special Session, 29 June 2006, JOB(06)/1999/Corr.1.

⁴ WTO, 2006 News Items, Talks suspended *Today there are only losers*, http://www.wto.org/english/news_e/news06_e/mod06_summary_24july_e.htm [24.07. 2006]; WTO, 2006 News Items, P. Lamy, *It's time for serious thinking on what's at stake here*, http://www.wto.org/english/news_e/news06_e/tnc_chair_report_27july06_e.htm [28.07.2006].

⁵ A. Gradziuk, *Przyczyny i konsekwencje zawieszenia negocjacji WTO w ramach Doha Development Agenda*, Biuletyn PISM, 2006, nr 45.

⁶ Przyczyny zawieszenia rokowań katarskich omawia Jan Piotrowski w: *Zawieszenie wielostronnych negocjacji handlowych w ramach Rundy Rozwoju*, „Wspólnoty Europejskie” 2006, nr 7/8.

Do pewnego przełomu w negocjacjach doszło podczas spotkania Światowego Forum Ekonomicznego w Davos w styczniu 2007 r.⁷ Wówczas to 30 ministrów handlu wyraziło chęć kontynuowania rokowań w ramach Rundy z Doha. W przemówieniu w trakcie nieformalnego posiedzenia KNH 31 stycznia 2007 r. P. Lamy stwierdził, że z wielu spotkań, jakie odbył od początku 2007 r., wynika, że członkowie WTO chcą powrócić do rokowań⁸. Dyrektor generalny WTO w lutym 2007 r. ogłosił, że „warunki polityczne są teraz najbardziej sprzyjające od dłuższego czasu zakończeniu rundy”⁹. W podobnym tonie wypowiadał się w trakcie międzynarodowego seminarium w New Delhi w marcu 2007 r. W wygłoszonym do uczestników spotkania przemówieniu szef WTO zwrócił uwagę, że obrady w ramach Rundy z Doha nigdy nie były łatwe, przypomniał nieudany szczyt w Cancún, porozumienie lipcowe i spotkanie w Hongkongu. P. Lamy podkreślił znaczenie problemów państw rozwijających się i wyraził przekonanie, że wznowienie rundy oraz przyjęcie porozumienia przyczyni się do znacznej poprawy sytuacji tych państw na światowym rynku. W przemówieniu skrytykował UE i USA za niezwykle wysokie cła na towary z państw rozwijających się oraz eskalację celną, z którą na forum WTO walczą państwa rozwijające się¹⁰. Efektem tego było przyjęcie kolejnej wersji propozycji redukcji w grupie rolnej w sierpniu 2007 r. pod kierunkiem przewodniczącego komitetu ds. negocjacji rolnych WTO Crawforda Falconera¹¹.

Kolejną szansą na zakończenie rokowań stwarzyły negocjacje w Genewie w lipcu 2008 r.¹² Podstawę do dyskusji stanowiła kolejna wersja dokumentu opracowanego w lutym 2008 r. pod kierunkiem C. Falconera¹³. Propozycje te w wielu punktach były zgodne z dokumentem z lipca 2006 r., różniły się natomiast w wielu szczegółowych rozwiązaniach. Przedmiotem ostrego sporu stał się zakres stosowania klauzul ochronnych w rolnictwie oraz wielkość linii taryfowych w zakresie tzw. produktów

⁷ *The Doha squabble*, „The Economist” March 29th 2003, s. 61; *Rolnictwo kością niezgody*, „Rynki Zagraniczne” 16-19.09.2003, s. 3.

⁸ Szef WTO spotkał się m.in. z Afrykańską Unią Handlową w Addis Abebie, gościł także w Oslo, New Delhi, Brukseli, Londynie i Berlinie oraz na szczycie w Davos, Dokument WTO JOB (07)12, *Informal TNC meeting At the level of Head of Delegations*, Chairman’s Remarks, 31 January 2007.

⁹ WTO 2007 News Items, 7 February 2007, P. Lamy, *We have resumed negotiations fully across the board*, http://www.wto.org/english/news_e/news07_e/gc_dg_stst_7feb07_e.htm [7.02.2007].

¹⁰ W 1996 r. USA importowały z Francji towary warte 3 miliardy dolarów i zgromadziły 30 milionów dolarów przychodów z ceł, natomiast z Kambodży importowały towary o wartości zaledwie 200 milionów dolarów, ale dochody z ceł wyniosły również 30 milionów dolarów, argumentował Lamy. Dane z przemówienia P. Lamy’ego, wygłoszonego w trakcie międzynarodowego seminarium w New Delhi *Saving Doha and delivering on development*, Speeches DG Pascal Lamy, 12 March 2007, *Lamy calls for „full speed” negotiations* http://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl56_e.htm [12.03.2007].

¹¹ Zob. *Revised draft modalities for agriculture*, TN/AG/W/4 (and TN/AG/W/4/Corr.1),

¹² Zob. *Report to the trade negotiations committee by the chairman of the special session of the Committee on Agriculture*, Ambassador Crawford Falconer, 11 August 2008, WTO, JOB (08)/95.

¹³ Zob. *Revised Draft Modalities on Agriculture*, TN/AG/W/4/Rev.3, 10 July 2008, oraz *Revised Draft Modalities on Agriculture*, TN/AG/W/4/Rev.1, 8 February 2008.

wrażliwych¹⁴. Kontrowersje dotyczyły także handlu bawełną¹⁵. Afrykańscy producenci tego towaru uznali, że ustępstwa Stanów Zjednoczonych w zakresie subsydiowania producentów bawełny były niewystarczające¹⁶. Dokument z lipca 2008 r. i jego kolejne wersje, np. z grudnia 2008 r., dotyczyły potencjalnego zakresu redukcji w trzech tradycyjnych obszarach: w obszarze wsparcia wewnętrznego, wsparcia eksportu oraz dostępu do rynku. Najmniej kontrowersji budziła kwestia wsparcia eksportu, gdzie podtrzymano datę 2013 jako moment likwidacji subsydiów przez państwa rozwinięte oraz roku 2016 dla państw rozwijających się. W zakresie dostępu do rynku kierowano się zharmonizowaną formułą szwajcarską. Zgodnie z nią w krajach rozwiniętych cła miały podlegać zróżnicowanej redukcji w zależności od poziomu wyjściowego taryf; odpowiednio niższe poziomy cięć taryfowych przewidziano dla krajów rozwijających się. We wsparciu wewnętrznym przewidziano redukcję wsparcia zakłócającego handel do którego zaliczono mechanizmy wsparcia z grupy *amber box*, *de minimis* i *blue box*. Wprowadzono także zapis o objęciu większym nadzorem środków neutralnych dla handlu z grupy *green box*¹⁷.

Spotkanie ministrów handlu w Genewie zakończyło się jednak fiaskiem, a bezpośrednią przyczyną niepowodzenia był brak kompromisu w kwestii „specjalnego mechanizmu zabezpieczającego”, pozwalającego państwom rozwijającym się podnieść cła w sytuacji wzrostu importu produktów rolnych lub znacznego spadku ich cen¹⁸. W imieniu UE negocjacje prowadził komisarz ds. handlu Peter Mendelson.

¹⁴ Zob. J.J. Michałek, J. Wilkin, *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008, s. 49.

¹⁵ Bawełna jest podstawowym towarem eksportowym Mali i Burkina Faso. Jednak amerykańska tania bawełna zwycięża w starciu z produktem rolników z tych państw, ponieważ jej produkcja jest dotowana przez rząd amerykański sumą 3-4 mld rocznie. Kraje te argumentowały, że rocznie tracą miliony dolarów, nie mogąc sprzedać swojej bawełny, ponieważ na rynku trafiają subsydiowane produkty z państw najbogatszych. Państwa rozwinięte ripostowały, że mimo subsydiowania produkcji bawełny cła na nią są o wiele niższe niż w państwach rozwijających się, gdzie sięgają nawet ponad 100%. W związku z tym na specjalnej sesji Komitetu Rolnictwa WTO Benin, Burkina Faso, Czad i Mali przedstawiły wspólny dokument *Poverty Reduction: sectoral initiative in favour of Cotton* (WTO, TN/AG/GEN/4 16 May 2003), w którym podkreśliły kluczową rolę bawełny w rozwoju gospodarczym państw zachodniej i centralnej Afryki (*WCA countries*). Problem subsydiowania bawełny został poruszony już pierwszego dnia Konferencji Ministerialnej w Cancún (10.09. 2003 r.). Podstawą dyskusji była wspólna deklaracja Beninu, Czadu, Mali i Burkina Faso *Poverty Reduction: Sectoral Initiative in Favour of Cotton* (WT/MIN(03)/W/2) 15 August 2003. Prowadzący obrady minister spraw zagranicznych Meksyku L.E. Derbez zapewnił, że problem ten będzie dyskutowany w trakcie nieformalnych spotkań.

¹⁶ Zob. J.J. Michałek, J. Wilkin, wyd. cyt., s. 49-54.

¹⁷ Szczegółowo propozycje te opisują J.J. Michałek i J. Wilkin w: *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008.

¹⁸ E. Kaliszuk, *Negocjacje w Genewie – fiasko zamiast przelomu*, „Wspólnoty Europejskie” 2008, nr 4, s. 7.

Stanowisko UE opierało się na następujących propozycjach¹⁹: obniżenie cel na artykuły rolne średnio o 54%, zredukowanie najwyższych taryf o minimum 66% oraz subsydiów zakłócających konkurencję o co najmniej o 75%, a także wyeliminowanie subsydiów eksportowych do końca 2013 r. z zastrzeżeniem, że podobnych cięć dokonają pozostałe państwa wspierające eksport²⁰. Dodatkowo UE silnie popierała państwa afrykańskie eksportujące bawełnę, sprzeciwiając się amerykańskiej polityce intensywnego dotowania tego sektora. UE zadeklarowała także preferencje dla towarów rolnych strefy tropikalnej, ale z wyłączeniem tych produkowanych w umiarkowanej strefie klimatycznej²¹. Kompromisowe stanowisko Komisji Europejskiej rodziło spory w samej Unii Europejskiej, w której znacznym zmianom w rolnictwie zdecydowanie przeciwstawiała się Francja oraz inne państwa z ważnym sektorem rolnym, np. Polska. Stanowisko Polski w rokowaniach z Doha w zakresie rolnictwa ma w związku z tym charakter defensywny. Podstawowym celem Polski jest zadbanie o to, aby zasady WTO nie naruszały preferencji dla produkcji UE i nie wymuszały kolejnych zmian we WPR. W zakresie dostępu do rynku głównym postulatem Polski jest zapewnienie właściwej ochrony przed konkurencją dla wrażliwych sektorów, w tym przede wszystkim mięsa wołowego, drobiowego i wieprzowego oraz mleka i jego przetworów, cukru, a także niektórych warzyw i owoców. Polska postuluje także utrzymanie specjalnej klauzuli ochronnej na mrożone truskawki, maliny, wiśnie oraz sok jabłkowy²². W zakresie wsparcia eksportu nasz kraj popiera unijne stanowisko zachowania równowagi zobowiązań wszystkich członków WTO. W zakresie wsparcia wewnętrznego Polska opowiada się za redukcjami, które nie będą ingerowały w płatności bezpośrednio stosowane wobec polskiego rolnictwa²³. Polska wyraziła też zaniepokojenie z powodu ewentualnych prób renacjonalizacji WPR, odpowiadając się za zachowaniem tradycyjnego kształtu polityki rolnej Wspólnoty, czyli wspólnej organizacji rynków, systemu płatności bezpośrednich oraz polityki rozwoju obszarów wiejskich²⁴.

Na przełomie listopada i grudnia 2009 roku w Genewie odbyła się VII Konferencja Ministerialna WTO. Ministrowie handlu państw członkowskich WTO podkreślili znaczenie rundy zwłaszcza dla państw rozwijających się oraz nowe zadania dla WTO w kontekście światowego kryzysu. Ustalono też, że do końca 2010 r.

¹⁹ Zob. J. Skrzypczyńska, *Stanowisko Unii Europejskiej w Rundzie Rozwoju WTO*, [w:] J. Rymarczyk, B. Skulska, W. Michalczyk, *Regionalizm i lokalizacja*, Wrocław 2009.

²⁰ Zob. *The WTO Doha Round*, Geneva Ministerial, July 2008, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/july/tradoc_139792.pdf [20.02. 2010].

²¹ Tamże.

²² Zob. *Odpowiedź ministra rolnictwa i rozwoju wsi na zapytanie nr 1237 w sprawie stanu negocjacji w ramach rundy Doha*, <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/6F99F51E> [22.02.2010].

²³ Tamże.

²⁴ Zob. *Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie przyszłości Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej po 2013 roku*, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_spojnosci/Polityka_spojnosci_po_2013/Raporty/Documents/Stanowisko_WPR_2013_RM.pdf [22.02.2010].

negocjacje w ramach agendy dohijskiej powinny się zakończyć, a w pierwszym kwartale 2010 r. powinny zostać zintensyfikowane i podsumowane dotychczasowe ustalenia²⁵. Przewodniczący grupy ds. negocjacji rolnych ambasador David Walker zapowiedział przygotowanie do końca marca 2010 r. raportu na spotkanie oceniające i podsumowujące dotychczasowe negocjacje rolne. Jednocześnie w marcu 2010 r. członkowie grupy negocjacyjnej ds. rolnictwa odbyli nieformalne spotkanie, na którym poruszono kwestie techniczne negocjacji, zaznaczając, że rokowania nadal opierają się na tekście z grudnia 2008 r.²⁶

Zdecydowanymi zwolennikami liberalizacji handlu rolnego są najwięksi eksporterzy rolni z grupy Cairns²⁷. Choć również wśród tych państw można znaleźć kraje, które podchodzą do zaproponowanych rozwiązań z dużą nieufnością, np. RPA i Pakistan. Za liberalizacją opowiadają się również Stany Zjednoczone i oficjalnie Unia Europejska, która musi jednak osiągnąć kompromis między zwolennikami liberalizacji, np. Holandią, Wielką Brytanią, a państwami sceptycznie nastawionymi do propozycji zmian w rolnictwie, np. Francją, Polską. Umiarkowanym zwolennikiem zmian jest grupa państw rozwijających się zjednoczona w ramach G-20²⁸. Przeciwno liberalizacji w proponowanej formule występują Chiny i Indie, państwa posiadające znaczny sektor rolny i wielomilionowe rzesze ludzi pracujących w rolnictwie. Przeciw liberalizacji są też tradycyjnie kraje wysoko rozwinięte w mocnym stopniu chroniące sektor rolny, tj. Szwajcaria, Japonia, Norwegia i Korea Południowa²⁹. Szczególna rola rolnictwa w gospodarce większości państw powoduje, że jest to sektor wyjątkowo chroniony przed konkurencją zagraniczną. Przez wiele lat handel artykułami rolno-spożywczymi był wyłączony z procesu liberalizacji międzynarodowej. Współczesne tendencje w sektorze rolnym odchodzą jednak od intensywnej polityki wspierającej eksport i chroniącej dostęp do własnego rynku na rzecz instrumentów niewpływających negatywnie na handel międzynarodowy, skupionych raczej na rozwoju obszarów wiejskich. Niepowodzenie negocjacji w ramach WTO może zahamować te tendencje.

²⁵ http://www.wto.org/english/news_e/news09_e/mn09a_02dec09_e.htm [15.03.2010].

²⁶ *At end of latest round of farm talks, chair prepares 'stock take' report*, http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/agng_03mar10_e.htm [15.03.2010].

²⁷ Grupa Cairns to eksporterzy produktów rolnych, których eksport obejmuje 23% światowej sprzedaży produktów rolnych. Należą do niej: Argentyna, Australia, Boliwia, Brazylia, Kanada, Chile, Kolumbia, Kostaryka, Gwatemala, Indonezja, Maleszja, Nowa Zelandia, Pakistan, Paragwaj, Peru, Filipiny, RPA, Tajlandia, Urugwaj. Nazwa grupy pochodzi od miasta w Australii, w którym została założona w sierpniu 1986 r. przed rozpoczęciem negocjacji w Urugwaju. Zob. <http://www.cairnsgroup.org> [12.02.2005].

²⁸ Do grupy G-20 (nazywanej także G-21, G-20 plus) należą: Argentyna, Bali, Brazylia, Boliwia, Chile, Chiny, Egipt, Kolumbia, Kostaryka, Kuba, Ekwador, Salwador, Gwatemala, Indie, Meksyk, Pakistan, Paragwaj, Peru, Filipiny, RPA, Tajlandia i Wenezuela.

²⁹ Zob. J.J. Michałek, J. Wilkin, wyd. cyt., s. 58-60.

Literatura

- Gradziuk A., *Przyczyny i konsekwencje zawieszenia negocjacji WTO w ramach Doha Development Agenda*, Biuletyn PISM 2006, nr 45.
- Kaliszuk E., *Negocjacje w Genewie – fiasko zamiast przełomu*, „Wspólnoty Europejskie” 2008, nr 4.
- Michałek J.J., Wilkin J., *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008.
- Odpowiedź ministra rolnictwa i rozwoju wsi na zapytanie nr 1237 w sprawie stanu negocjacji w ramach rundy Doha*, <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/6F99F51E>.
- Rolnictwo kością niezgody*, „Rynki Zagraniczne” 16–19.09.2003.
- Skrzypczyńska J., *Liberalizacja handlu międzynarodowego artykułami rolnymi w Rundzie Katarskiej WTO*, [w:] J. Rymarczyk, W. Michalczyk (red.), *Integracja a globalizacja*, t. 2, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Skrzypczyńska J., *Stanowisko Unii Europejskiej w Rundzie Rozwoju WTO*, [w:] J. Rymarczyk i in. (red.), *Regionalizm i lokalizacja*, Wrocław 2009.
- Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie przyszłości Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej po 2013 roku*, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_spojnosci/Polityka_spojnosci_po_2013/Raporty/Documents/Stanowisko_WPR_2013_RM.pdf.
- The Doha squabble*, „The Economist” 29 March 2003.
- The WTO Doha Round*, Geneva Ministerial, July 2008, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/july/tradoc_139792.pdf.
- WTO JOB (07) 12, *Informal TNC meeting At the level of Head of Delegations*, Chairman’s Remarks, 31 January 2007.
- WTO: 2006 News Items, *Talks suspended Today there are only losers*, http://www.wto.org/english/news_e/news06_e/mod06_summary_24july_e.htm.
- WTO 2006 News Items, P. Lamy, *It’s time for serious thinking on what’s at stake here*, http://www.wto.org/english/news_e/news06_e/tnc_chair_report_27july06_e.htm.
- WTO JOB(06)/1999/Corr.1, *Draft possible modalities on agriculture*, Committee on Agriculture Special Session, 29 June 2006.
- WTO: WT/L/579, *Doha Work Programme*, Decision Adopted by the General Council on 1 August 2004 (July Agreement).
- WTO: JOB (08)/95, *Report to the trade negotiations committee by the chairman of the special session of the Committee on Agriculture*, Ambassador Crawford Falconer, 11 August 2008.
- WTO: TN/AG/W/4/Rev.3, *Revised draft possible modalities on agriculture*, 10 July 2008.
- WTO: TN/AG/W/4/Rev.4 *Revised draft possible modalities on agriculture*, 6 December 2008.
- WTO 2007 News Items, 7 February 2007, P. Lamy, *We have resumed negotiations fully across the board*, http://www.wto.org/english/news_e/news07_e/gc_dg_stst_7feb07_e.htm.

WTO DDA AGRICULTURAL TRADE LIBERALIZATION – MAIN ISSUES AND NEGOTIATION PROBLEMS

Summary: Agriculture liberalization is the main negotiation problem under Doha Development Agenda. Despite the ambitious agenda of the negotiations, the WTO members failed to meet the deadline settled in Doha. The main negotiation problems are still: the special safeguard mechanism (SSM), sensitive products, whose tariff reductions will be less than normal and cotton.